

ناگفته‌هایی از تاریخ شیعه و شام

پدیدآورده (ها) : ناصری طاهری، عبدالله

میان رشته ای :: کیهان فرهنگی :: بهمن 1365 - شماره 35

از 14 تا 16

آدرس ثابت : <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/18152>

دانلود شده توسط : رسول جعفریان

تاریخ دانلود : 12/08/1397

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) جهت ارائه مجلات عرضه شده در پایگاه، مجوز لازم را از صاحبان مجلات، دریافت نموده است، بر این اساس همه حقوق مادی برآمده از ورود اطلاعات مقالات، مجلات و تألیفات موجود در پایگاه، متعلق به "مرکز نور" می باشد. بنابر این، هرگونه نشر و عرضه مقالات در قالب نوشتار و تصویر به صورت کاغذی و مانند آن، یا به صورت دیجیتالی که حاصل و بر گرفته از این پایگاه باشد، نیازمند کسب مجوز لازم، از صاحبان مجلات و مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) می باشد و تخلف از آن موجب پیگرد قانونی است. به منظور کسب اطلاعات بیشتر به صفحه [قوانین و مقررات](#) استفاده از پایگاه مجلات تخصصی نور مراجعه فرمائید.

پایگاه مجلات تخصصی نور

www.noormags.ir

ناگفته‌هایی از تاریخ شیعه و شام

عبدالله ناصری طاهری

همان گونه که در تاریخ مذکور است، سابقه تشیع در سرزمین شام به دوران تبعید ابودر غفاری شورشگر شیعه و صحابی پر شور باز می‌گردد اما ستمگری‌های سی امیه و افتاد مات ایشان در محدود ساختن فعالیت‌های طرفداران اصل نص، حضور در صحنه را از شیعیان شام باز ستاند. لذا بایستی تاریخ شیعه در شام را از ابتدای قرن سوم هجری مرور و مطالعه کرد. دورانی که دول توانمند شیعی مذهب آل بویه در عراق و ایران، فاطمیها در مصر و مغرب، حمدانیها در موصل و حلب حکومت می‌کردند و از این دوران به بعد شیعیان در مناطق مختلف از لبنان و سوریه حضور داشتند و در شهرهایی چون صور، صیدا و سایر روستاهای جبل عامل، بیروت، کسروان، جبیل، طرابلس شام، بعلبک، کسک نوح، هرمل، حلب حمص، بصری در جنوب دمشق و دمشق از تعداد قابل ملاحظه ای و در اکثر مناطق مذکور از اکثریت برخوردار بودند. نگارنده براین است که به اختصار تاریخچه‌ای از تشیع در شام و روابط علمی علمای آن دیار با ایران را از نظر خوانندگان بگذرانند.

بعلبک: شهری است تاریخی در شرق لبنان و در دره بقاع، حضور شیعه در این شهر از قرن اول هجری مشهود است. این شهر آشوب نقل کسرده است: «هنگامی که کاروان اسرای کربلا از عراق عازم دمشق بود در بعلبک منزل کرد، یزیدیان چون نیزه‌های حامل رئیس شهدا را در محلی گذاردند، حضرت زینب از فرصت استفاده نمود و حقیقت حادثه عاشورا را بازگو نمود. بعلبکیان چون از ظلم یزیدیان باخبر شدند، حمله برده تا سرهای مبارک را گرفته و نزد خود دفن نمایند، اما غلبه با سوار کاران یزیدی بود. ایشان جناحار در محل نصب نیزه‌های مسجیدی به یاد شهدای شیعه عاشورا بنا نمودند» از آن تاریخ این مسجد به نام مسجد الحسین یا مسجد رأس العین نامیده شد و آخرین تعمیر آن از ملک ظاهر بیبرس بندقداری امیر مملوکی است. همچنین مزار خوله بنت‌الحسین ۴ که به هنگام عبور کاروان اسرا از بعلبک و به علت بیماری به شهادت رسیده در مدخل ورودی شهر قرار دارد که یکی از آثار شیعی و نمودار سابقه تشیع در این شهر است.

تسلط حمدانیها، مرداسیه و فاطمیها بر بعلبک، سیمای شیعی این شهر را حفظ کرده و بعد از این تاریخ تا روی کار آمدن آل حنفوش یعنی در فاصله تسلط ایوبیه، اتابک زنگی، ممالیک بحریه و برجیه نسبت به شیعه سختگیریهایی شدیدتی اعمال شده و حکومتیهای سه‌گانه مذکور هر چند در عرصه جنگاوری و نظامی و مبارزه با صلیبی‌ها و سایر دشمنان اسلام قابل ستایش بودند اما عملکرد این حکومتها از نظر فرهنگی و اجتماعی جای بسی تعمق و تأمل است.

آل حنفوش در بعلبک: حنفوش خزاعی از قبیله بنو خزاعه عراق است که طی جنگهای اولیه سپاه اسلام به غوطه دمشق آمد. چون ابوعبیده جراح قصد تصرف بعلبک را کرد از او خواست فرماندهی بخشی از سپاه اسلام را به عهده بگیرد، او نیز چنین کرد و پس از آزادسازی بعلبک در این شهر سکنی گزید و تشکیل خانواده داد.

آل حنفوش که از اواخر قرن نهم هجری و به مدت سه قرن در بعلبک و سایر نقاط بقاع حکم راندند از نسل اویند. تاریخ این سلسله قدرتمند شیعه کاملاً ثبت نگردیده است. اما ظاهر اولین مورخی که از ایشان نام برده ابن طولون در کتاب **مفاکهة السخلان فی حوادث الزمان** است.

آل حنفوش به شجاعت، احترام به شیعه و ترویج شیعه مشهورند هر چند نارسائیهایی در کردار برخی از امرای این دولت به چشم می‌خورد اما تعریف صحبی در خلاصه‌الآثر در مورد ایشان به دور از انصاف و آزاداندیشی است. ۲ در زمان تسلط ترکان عثمانی که علمای شیعه جبل عامل در تنگنا قرار داشتند و مورد

ضرب و شتم واقع می‌شدند بسیاری از آنها مانند: شهید ثانی، آل خروسید محمد امین جد سید محسن امین صاحب **اعیان الشیعه** به بعلبک هجرت نموده و در پرتو عنایت آل حنفوش به تدریس و تبلیغ پرداختند. شهید ثانی و شاگرد اوشیح حسین بن عبدالعبد حارثی پسر شیخ بهائی سالها در مدرسه نوریه بعلبک به تدریس فقه شیعه مشغول بودند. شهید ثانی علاوه بر فقه، مذهب اربعه آل سنت را هم تدریس می‌نمود.

جبل عامل: جبل عامل از شمال صیدا تا جنوب صور امتداد دارد و این منطقه از پایگاههای مهم شیعه در طول تاریخ اسلام بوده است. مدارس، کتابخانهها، روستاها و شهرهای جبل عامل همه حکایت از حضور شیعه و فعالیت‌های علمی، فرهنگی و سیاسی زعماء و علمای شیعه دارد. اولین مدرسه علمی را شهید اول در جزین و بعد از بازگشت از حله و حلقه درس علامه حلی بنا کرد و سپس محقق میسی در میس دومین مدرسه علمیه را پایه‌گذاری کرد و محقق ثانی صاحب **جامع المقاصد** در قنصر در شهر کسک نوح مدرسه‌ای ساخت. مدرسه کوثر نزدیک نبطیه توسط شیخ حسن قبیسی بنا گردید. مدرسه جبع را شیخ عبدالله نعه که بعد از اخذ اجتهاد از حوزه نجف مدنی در رشت مقیم بود در بازگشت به جبل عامل بنا نمود. مدرسه بنت جبل از آثار شیخ موسی شراره استاد سید محسن امین است.

ما در ذیل به ذکر چند نمونه از مناطق شیعی جبل عامل اشاره می‌کنیم تا خوانندگان عزیز که اسامی آنها را در رهگذر اخبار و حوادث روز می‌شنوند مسبوق به ذهن و آشنا با تاریخ آنها باشند و در عین حال اشاراتی به روابط عمیق فرهنگی بین ایران و جبل عامل شده باشد.

انصار: سید بدرالدین بن احمد عاملی انصاری فقیه و شاگرد شیخ بهائی از این دیار به طوس رفته و در آنجا فوت نموده است.

بازوریه: نزدیک صور است. شیخ ابراهیم بن فخرالدین عاملی بازوری شاگرد شیخ بهائی و صاحب **معالم** از شعرا و ادبای معروف است.

بنت جبیل: از مناطق مهم شیعه در جنوب شرقی صور است.

بنی حیان: از توابع مرجعین، شیخ شمس‌الدین محمد حیاتی عاملی معاصر شهید ثانی که به طوس و نجف مسافرت کرده، از آن خطه برخاسته است.

تبنین: در جنوب شرقی صور و شمال بنت جبیل است. شیخ محمد بن علی تبنینی شاگرد شیخ بهائی از این منطقه است.

جبع یا جیاج: در جنوب شرقی صیدا واقع شده است. مسجیدی در این منطقه توسط شهید ثانی بنا گردید و نیز مقبره صاحب **معالم** آنجاست. ۳ از علمای جبع می‌توان از: شهید ثانی و پدر او، شیخ صالح بن شرف جبعی جد شهید و شاگرد علامه حلی، صاحب **معالم** و فرزند او، صاحب **میدار** که صاحب **الدر المنثور**، شیخ حسن نبیره صاحب **معالم** و نزیل امیفهان، شیخ حسین از اصحاب شهید ثانی مدفون در خراسان، شیخ بهائی و والد ایشان نام برد. ۷

جزین: در شرق صیدا قرار دارد و یکی از مراکز شیعه تا قرن سیزدهم هجری بوده است لیکن به علت جنایات مارونیها در دو قرن گذشته اینک یک شهر کاملاً مسیحی مارونی است.

در ادامه این مقاله مروری بر تاریخ خیانت مارونیها در لبنان و کشتار شیعه در این کشور خواهیم داشت. آل شمس‌الدین که اینک در جون و عربصالین ساکنند از جزین و از نوادگان شهید اول هستند.

جزین موطن شهید اول و ذریه او بوده است. از بزرگان جزین شهید اول و پدرش، فرزند او حسنة علی، محمد، فاطمه، سید علی صالح شاگرد شهید ثانی

و محمد بن داود مؤذن جزینی عموزاده شهید ثانی را می‌توان نام برد.

شعوره: خیانت‌های جزار پاشا والی عثمانی در عکا، مردان اندیشمند این دیار را به شهادت رساند و یا فراری داد. از جمله شیخ علی‌الزین به هند هجرت نمود.

شقرا یا شقره: در شمال بنت جبیل و موطن سید محسن امین صاحب *احسان الشیعه* است. شیخ زین‌الدین ابوالحسن علی بن بشاره عاملی شقراوی از شاگردان بزرگ شهید اول منسوب به آنجاست.

صور و صیدا: که از اهم شهرهای شیعه در شام است و کافی است که اشاره‌ای کنیم به کتاب *مسائل الصیداویه* شریف مرتضی که دلالت بر کثرت شیعه در صیدا و اهلبیت آن در گذشته دارد.

عینا: در شمال بنت جبیل است. از عالمان و بزرگان اندیشه آن می‌توان از: شیخ احمد بن یوسف عینائی فقیه و شاگرد شیخ محمد نوه شهید ثانی، شیخ احمد بن خاتون معاصر محقق ثانی و برادرش محمد شاگرد محقق، شیخ حسن بن علی عینائی که ساکن بعلب و اصفهان بوده است، شیخ ناصر بن ابراهیم بویه که از نسل آل بویه است و به عینا آمده و در سال ۸۵۲ هجری در همان شهر از بیماری طاعون در گذشته است و شهید ثانی او را امام المحققین نام نهاد. نام برد.

مشقوره: در بقاع غربی و شرق جزین و صیدا واقع است. آل حر و نیز صاحب *مسائل الشیعه* و برادرش احمد بن حسن حر مورخ و مفسر معروف و شیخ حسین بن حسن حر شاگرد شیخ بهایی و نزیل خراسان و... از این دیارند. مقدومه و مبیس نیز از مناطق شعبان در جبل عامل هستند.

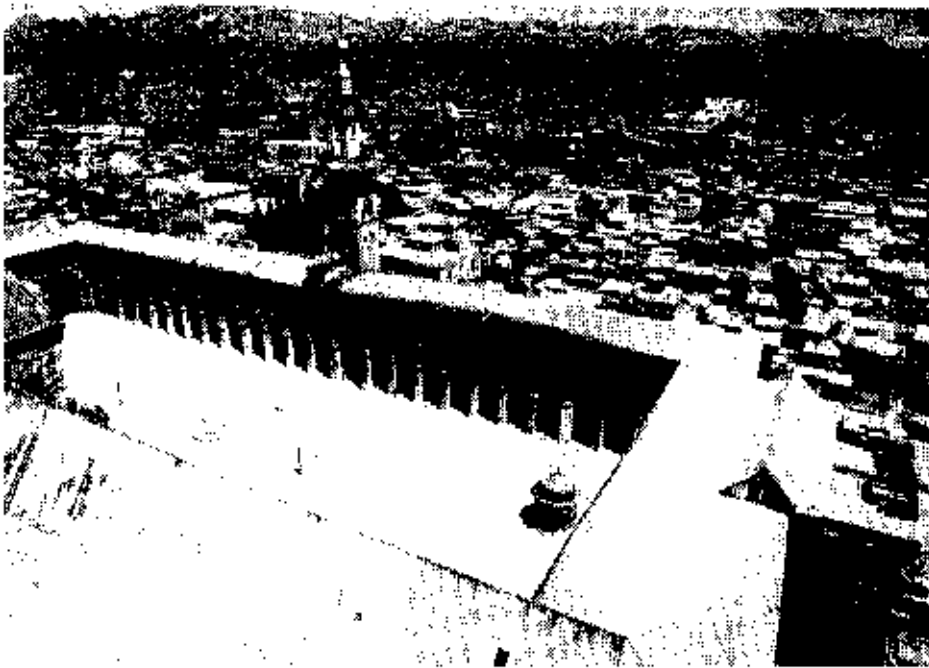
حدیث مارونیهای صلیبی و خیانت والیان:

فرقه مارونی منسوب است به مار مارون - که کشیشی مسیحی بوده و در قرن چهارم و پنجم میلادی در آقامیا (شمال غربی حماه در سوریه) می‌زیسته است - و در اصل از منشیان روم شرقی هستند که قبل از اسلام در مناطق شمالی سوریه ساکن بودند و در پی درگیریهای فرقه‌ای مسیحی در قرن ششم میلادی به شمال لبنان آمدند. هر اکلوس امپراتور روم به ایشان بدل عنایت نمود و مارونیها ضمن اشتغال با گروهی دیگر از مسیحیان موسوم به جراحه جماعت مارونی و خدی را تشکیل دادند.

در سال ۵۶ هجری، مارونیها از شمال سوریه به مسلمانان حمله‌ور شده و پس از اشغال برخی نواحی شام خواستار تشکیل یک دولت مارونی در مرکز لبنان شدند.

مارونیها ضمن همگامی با مسیحیان غرب در قرون اولیه هجری، به دفعات به لبنان حمله کردند، از جمله در سال ۱۳۵ ه. ق که اهل بقیاع را قتل عام نمودند. در سال ۱۴۳ ه. ق مردی از منظره (در غرب بعلبک و شمال کسروان) به نام بندار با اویشن صلیب به گردن خود مسلمانان بعلبک و بقیاع را قتل عام کرد و در پی هزیمت خود، به روم شرقی پناه برد. در جنگهای صلیبی، مارونیها از معاونین مسیحیان بودند و چون انطاکیه را اشغال نمودند به شمال لبنان راه یافته و با کمک مارونیها به فلسطین آمدند و در اواخر قرن پنجم هجری بنا به نوشته ابن اثیر در جلد اول الکامل، هفتاد هزار مسلمان را در مسجد الاقصی کشتند.

جبیل (در شمال) اولین شهر لبنانی است که در سال ۴۹۷ ه. ق به دست مسیحیان صلیبی سقوط کرد و در سالهای ۵۰۲ و ۵۰۳ ه. ق طرابلس، بیروت و صیدا سقوط نمود. که تمام این حملات به مساعدت و یاری مارونیهای لبنان موفق بود، لذا لازم است بدانیم صور مقاوم بعد از ۱۵ سال در ۱۸ ه. ق سقوط کرد. مناطق شمالی لبنان مانند کسروان و طرابلس از پایگاههای مهم شیعه بوده است، در سال ۷۰۵ ه. ق آفوش نائب مملوکی شام طی حملاتی ستمگرانه،

نمایی از مسجد جامع اموی در دمشق

اسلاف خود را ادامه دادند. احمد پاشا والی عثمانی صیدا نیز کشتار شیعیان مقاوم جبل عامل را سند افتخار خون قرار داد. البته می‌دانیم که مقاومت فرزندان جبل عامل و رهبری خردمندانه زعمای فقهی شیعه، آرزوی دشمنان اسلام را که همان تسخیر جبل عامل و شیعه زدایی در آن بوده برپا داده است.

در قرن گذشته که فرانسویها قصد تصرف بعلبک را داشتند و مارونیها به کمک آنها شاقستند، مرحوم سید محسن شرف‌الدین رهبری مسلمین جبل عامل را به عهده گرفت، اما دشمن جابلقاش را آتش زد، گناهایش را سوزاند و حکم اعدام او را صادر کرد. بدون تردید باید گفت هدف از کشتار شیعه و نابودی سرزمین مقاوم جبل عامل، رفع یک مانع بزرگ بین دولت مارونی لبنان و رژیم صهیونیستی است. چنان که بشاره خوری مارونی معروف، به یکی از حاسوسان صهیونیسم گفت: بین ما و شما مانعی است که باید از بین برود و آن شیعیان جبل عامل هستند. با توجه به این مسائل می‌توان اطمینان داشت که حملات صهیونیستها به جنوب لبنان بازداشت مارونیها بوده است.

جبل عامل از سال ۱۷۷۶ تا ۱۸۰۴ م تحت حاکمیت احمد پاشا جزاروالی ستمگر عکا بود. بسیاری از رهبران سیاسی در این دوران به عکا در شمال لبنان و حلب و آناتولی رفتند و عالمان و فرهنگیان شیعه به هند، عراق، ایران و افغان مهاجرت کردند. ساختن دوران حیات شیعه در جبل عامل، عصر حاکمیت عثمانیهاست.

حلب: در خشندهی اسلام در حاکم از عصر تسلط سیف‌الدوله حمدانی مؤسس دولت حمدانیهای حلب آغاز گشته است. او جنگجوی دوستدار ادب و فرهنگ و حاکمی شیعی و علاقمند به وحدت مسلمین بود. نهالی در بیت‌المقدس می‌بویسد: در مدت ۲۳ سال حکومت خود جبل جنگ با رومیان داشت. و مرحوم کرد علی مورخ معاصر شامی معتقد است اگر او نبود رومیها بر شام غالب می‌آمدند.

عنایت او به امور علمی و فرهنگی به میزان توجه او به جنگ با دشمنان اسلام (رومیها) می‌باشد. قصر او دارای کتابخانه بزرگی بود که ابوبکر صنوبری شاعر معروف، ریاست آنرا به عهده داشت.

اندیشمندان فرزانه‌ای چون فارابی، سونکر خوارزمی، اسوه شعر و ادب ملتزم و متعهد، ابوعلی

برخی از مسلمانان را کشت و بعضی از ایشان را به بعلبک و سایر نقاط بقیاع و جنوب مهاجرت داد، در نتیجه مارونیها در این نواحی اسکان داده شدند. هر چند بعداً مسلمانان خواستار بازگشت به موطن اصلی خود بودند لکن امرای درویش آل معن و آل شهاب - یاران مارونیها - مانع شدند.

مارونیها غیر از تسلط بر شمال و جبل لبنان، خواستار گسترش منطقه خود بر جبل عامل شدند و در این رهگذر از کمک امرای آل معن و آل شهاب بهره‌ها بردند، و نیز والیان عثمانی از مساعدت مارونیها و کشتار شیعیان جبل عامل دریغ نکردند!

لازم است بدانیم در قرون یازدهم و دوازدهم هجری جنگهای مکرری بین جبل عاملیها از یکسو و والیان عثمانی و آل معن و آل شهاب از سوی دیگر رخ داده است. در این دوران با عنایت اسیران آل معن و آل شهاب، گسترش و نفوذ مارونیها به مناطق مختلف لبنان و جبل عامل ادامه یافت، مثلاً کسروان که صد در صد مسکن شیعیان بود توسط امیر فخرالدین دوم هویت مسیحی یافت.

لازم به اشاره است که آل معن و دو امیر بزرگ ایشان یعنی امیر فخرالدین و برادرش امیر یونس در دامان خانواده مارونی مسلک آل خازن تربیت یافتند و هر چند در ظاهر درویش می‌نمودند لیکن در باطن مسیحی بودند. امیر فخرالدین در هنگام مرگ تصویری از صلیب برگردن خود کشید و همیشه صلیبی کوچک از طلا بر گردن داشت. وی برای تسخیر از مریان خازنی خود حاکمیت مناطق: جبیل، تیسرون، کوره و کسروان را به آل خازن سپرد. بر اثر سختگیریهای آل معن نسبت به اسلام، بسیاری از خانواده‌های مسلمان مسیحی شدند مانند: آل غانم، آل طه، آل عواد، آل محفوظ، آل خیرالله، آل مراد و... ملحم بن معن وارث و برادر زاده فخرالدین همان سیاست ظلم و کشتار در جبل عامل را پی گرفت. امیر ملحم در سال ۱۰۳۸ ه. ق در سرخ دجیاج - ۱۶۰ مسلمان را از دم تیغ گذراند.

فرزندش احمد نیز در سالهای ۱۰۷۷ ه. ق به نبطیه، ۱۰۷۸ ه. ق به انصار و وادی الکفور، ۱۰۷۰ ه. ق به عینا و ۱۰۹۶ ه. ق به یاری عثمانیها به جبل و کسروان حمله برد و شیعیان را به خون غلتاند. آل شهاب نیز که از وارثان آل معن بوده و در سال ۱۱۰۹ ه. ق به امارت جبل لبنان رسیدند، روش یلید

فارسی و سلاطین دینمی نماینده شریف مرتضی به دربار او راه یافته و تقدیر و تسکیم شدند. امرای فاطمی و مرداسی نیز به همان سیره ناسی جستند و حلب در این سه دوره یکی از مراکز فرهنگ اسلامی بود، اما در دوران بعد رو به افول گذاشت. بنوار تقی علی‌رغم مقاومت علیه صلیبی‌ها، فساد اجتماعی پدید آوردند و با جلوگیری از فعالیت‌های شیعیان در حلب، وحدت اسلامی را برهم زدند. نورالدین محمود زنگی با توجه به ایجاد مدارس علمی، بار دیگر بر شیعیان فشار آورد و فرزندش اسماعیل ناجوانمردانه شیعیان را کشت. خلفش صلاح‌الدین نیز چنین کرد و فضات شیعه را از قضاوت عزل نمود و شیخ شهاب‌الدین بهروردی را در سال ۵۸۷ هـ. ق به شهادت رساند.

در دوران ممالیک و عثمانی، وحدت اسلامی بیشتر لطمه خورد. شیخ نوح حنفی آخوند دربار عثمانی فتوای وجوب قتل شیعه را صادر کرد و در اثر این فتوا بسیاری از فقها چون شهید اول، سید محمد آل شکر، شیخ علی خاتون عالم معروف جبل عامل به شهادت رسیدند.

در دوران عثمانیها، به نقل از تواریخ فقط یکبار ۱۰۰ نفر از عامه مردم کشته شده و بقیه به سایر نقاط شام هجرت کردند مانند سادات آل بدرالدین در جبل عامل که از سلاله بنو زهره حب هستند.

بی شک حلب نیز مانند جبل عامل و طرابلس شاه و کسروان از شهرهای عمده شیعه نشین در شام بوده است که بسیاری از خانواده‌ها بر اثر جور حاکم راه هجرت برگزیدند و با چون اهالی شمال لبنان از عقاید خود بازگشتند.

بنو حشاش و بنو زهره از بزرگان شیعه مذهب حلباند. بنو زهره مردان بزرگی به جهان اسلام ارائه داده است مانند: احمد بن محمد بن زهره متوفای ۷۹۵ هـ. ق که از مشایخ شهید اول بوده است، و یا حسین بن محمد بن زهره که در سال ۷۳۲ هـ. ق در حلب به شهادت رسید، همچنین شیخ ابوالقاسم اسدی حلبی، فقیه، ادیب و متکلم بزرگ شیعه که در سال ۶۷۹ هـ. ق در جزین به بدیت پیوست.

احمد بن ظافر حلبی معروف به ابوطی و فرزندش یحیی بن حمیده از بزرگان علم و ادب شیعه در قرن ۶ بودند. عموی ایشان اسد بن علی غسانی حلبی فقیهی بود که در هفت سالگی قرآن را در حافظه داشت.

ثابت بن اسلم حلبی عالم ارجمند و شهید راه فضیلت شیعه به واسطه نگارش کتابی بر رد عقاید اسماعیلیه در مصر و در سال ۴۰۶ هـ. ق به دار آویخته شد. روحش شاد باد. از دیگر مردان اقلیم علم و ادب حلب، زید بن علی بن عبدالله فارسی فقیه حلب و شاگرد شیخ طوسی، ابو قریاس حمدانی شاعر جگاور، ابن منیر طرابلسی، ابن شهر آشوب،^{۱۴} کشاجر رملی و ابوعلی فارسی قسوی اصل می‌باشند.

در اطراف حلب شهرکها و روستاهایی هم اینک پابرجاست که بعضاً دارای سکنه تمام شیعه و یا در برخی دیگر دارای اکثریت هستند. مانند: نبل، الزهراء، قوعه، کفریا و...

حمص: شهر حمص سومین شهر بزرگ سوریه بعد از دمشق و حلب است که در شاهراه دمشق-ترکیه در فاصله ۱۶۰ کیلومتری شمال دمشق قرار گرفته است. این شهر نیز روزی از پایگاههای شیعه در شام بوده است و مردان سخور و دانشوری چون دیک الجن حمصی شاعر معروف و سیدالدین محمود حمصی دانشمند بزرگ شیعه در ری از آنجا برخاسته‌اند.

روستاهای اذالعبد، تل اعمر، حسیات، خربه جوار، اذالبین، حمیدیه، بریضه، ام حصار، تین، ناپینه، دلبوز، رام، النجین، حوش السمرعه، خربه الحایک، عور الغریبه و همچنین رزوریه شیعه نشین هستند.

طرابلس شام: در شمال لبنان و بر کرانه خاوری مدیترانه قرار گرفته و یکی از پایگاههای مهم شیعه و حکومت‌های اسلامی خصوصاً در عصر فاطمیان و عماریان- که دولت اخیر از دول شیعه امامیه در شام است- به شمار می‌آمده. در مورد سلسله مقتدر بنوعمار لازم است که بدانیم، اصل و نسب ایشان از قبیله کنانه در مغرب است که به هنگام انتشار مذهب امامیه در مغرب به تشیع گرویدند و از فرماندهان نظامی دولت فاطمی در مصر و شام شدند.

بزرگ ایشان امین الدوله ابومحمد حسن بن عمار است که در دوره حاکم بامر الله، از مسئولان دولت فاطمی بود. او همچنین باعث شد افراد قبیله کنانه در مصر و شام نفوذ و مناصب ولایت در حکومت فاطمی را احراز نمایند.

ابوطالب عبدالله معروف به امین الدوله تیسره ابومحمد مذکور قاضی شهر طرابلس در زمان فاطمیه بود که در سال ۴۶۱ هـ. ق دولت مستقل بنوعمار را تشکیل داد و پس از او سه برادر زادش به نامهای جمال الدوله، جمال الملک و فخر الملک حکومت کردند. بنوعمار در تهاجم صلیبی‌ها به شهر استراتژیک طرابلس سالها مقاومت نمود و بالاخره در اوایل قرن ششم بعد از چندین لشکر کشی از سوی صلیبی‌ها و مساعدت مارونیهای شمال لبنان، این شهر سقوط کرد. طرابلس در سال ۶۸۸ هـ. ق و در عصر مملوکی آزاد گردید، ابوالفتح گراچکی شاگرد ارجمند شیخ مفید در زمان حکومت بنوعمار منصب قضاوت را به عهده داشت و دو کتاب نهج‌البیان و عده البصیر فی حج یوم الغدیر را برای ابوکاتب عمار و کتاب سوم خود به نام الیستان در فقه را برای ابوطالب عمار تحریر کرده است.

کتابخانه طرابلس که از سوی عماریان تأسیس گردید بیش از یک میلیون جلد کتاب داشته و تعداد کتابداران و کارمندان این کتابخانه ۱۸۰ نفر بوده و احمد بن محمد طلیطلی دانشمند بزرگ آن‌دیس، سرپرستی آن را به عهده داشته است.

بخشی از تزیین یامرمر در مسجد جامع اموی در دمشق

کسروان: شهری است در قلب لبنان و در شمال شرقی بیروت و مغرب بلبلک. روز گاری اهالی این شهر صددرصد شیعه بوده‌اند. لیکن با سه حمله ۵۵۰۰۰ تنه از سوی ممالیک مصر در سالهای ۶۹۰ هـ. ق، ۶۹۹ هـ. ق، همزمان با حمله مغول به شام و ۷۰۵ هـ. ق هویت خود

را از گف داد. بزرگان شهر به بقاء، جیل عامل و... هجرت کردند و بسیاری از خانواده‌ها تغییر مسکن و با تحویل مذهب دادند.^{۱۵} و در ادامه جور و ظلم مارونیها، آل من و آل شهاب علیه مسلمین، شهر کسروان یکپارچه مسیحی‌نشین شد.^{۱۶}

کرک نوح^{۱۷}: در فاصلهای نزدیک از شهر مارونی‌نشین زحله قرار گرفته است. این شهر یک تاریخی بقاء که در محاصره مناطق مسیحی‌نشین بقاء واقع شده است در تاریخ مدون شیعه از جایگاه والایی برخوردار می‌باشد و گویند مدفن نوح نبی^{۱۸} در آنجاست، و بدین جهت آنرا کرک نوح خوانده‌اند. قاضی ستان بن محمد بن طارق کرکی از علمای شیعی مذهب قرن پنجم و ششم هجری است و از نوادگان او ابوالرضا کرکی فقیه و محدثی بزرگ می‌باشد.

دکتر حسن نصرالله در کتاب تاریخ کرک نوح نقل کرده است، انتقال حکومت محلی از آل حدش به آل حرفوش در قرون دهم و یازدهم و از بین رفتن سلطه ستمگرانه ممالیک که بسیاری از مشایخ کرک را به شهادت رساند باعث رشد فرهنگ اسلامی در این شهر گردید.

مرحوم شیخ حر عاملی در اصل الاصل حدود سی عالم کرکی را که همگی شیعه مذهب بوده‌اند - مانند محقق کرکی - نام می‌برد. بسیاری از ایشان روابط فرهنگی با ایران داشته‌اند و بر اثر جور و ستم ممالیک و عثمانی به ایران مهاجرت نموده‌اند مانند: سید میرزا ابراهیم بن محمد موسوی کرکی شیخ الاسلام تهران، شیخ حسین بن جابندار کرکی رمنوفی ۷۶-۸۱ هـ. ق، شاعر، فقیه و طبیب شیعه در اصفهان و...^{۱۹} آنچه از نظر خوانندگان عزیز گذشت راژی از اسرار ناگفته تاریخ خدمت شیعه و خیانت دشمنان اسلام در شام بود و شکی نیست که بسیاری از فرازهای حاس را بطور خلاصه ذکر کرده‌ایم.

بی‌نوشتها:

- ۱- تاریخ بلبلک، حسن نصرالله، ج ۱، ص ۶۳۴
- ۲- تاریخ بلبلک، حسن نصرالله، ج ۱، ص ۲۲۶
- ۳- خلاصه الاثر فی اعیان القرن العادی عشر، محسن، تحفین لیلی صبا، ج ۱، ص ۳۱۹
- ۴- بلبلک شهرافغان، عبدالله ناصری طاهری، انتشارات سروش تهران، زبرجاست
- ۵- بیشتر حجاج تلفظ می‌شود تا با خیل الشرف در جبل لبنان و باجیع سبامین در فلسطین اشتباه نشود.
- ۶- خطط جبل عامل، سیدمحسن امین، ص ۲۵۶
- ۷- همان مصدر
- ۸- برای آشنایی با جزئیات و سیر حوادث رجوع کنید به کتاب: المشروع العارونی فی لبنان، فصل نول
- ۹- برای آشنایی بیشتر راجع: المشروع العارونی فی لبنان تألیف محمدحسین و تاریخ جبل عامل تألیف محمدجابر آل صفا.
- ۱۰- المشروع العارونی فی لبنان، محمد زعیر، ص ۶۶۶
- ۱۱- راجع به تاریخ جبل عامل، محمدجابر آل صفا
- ۱۲- به نقل از حلب شهرستارگان، عبدالله ناصری
- ۱۳- پیشین
- ۱۴- ابن خثیر و ابن شهر آشوب در حل جوشن حلب مدفونند.
- ۱۵- منطلق تاریخ لبنان کمال صلیبی
- ۱۶- المشروع العارونی فی لبنان، محمد زعیر
- ۱۷- ترک به زبان سریانی به معنای دره و قه و به زبان عربی به معنای شهری- شد. کرک طس نظر این منظور به معنای کره است. ترک به معنی سرج چور خاک آن سرخ است و هنوز تپهای در مجاورت شهر به نام حمرین وجود دارد و به همین لحاظ این است. راجع به تاریخ کرک نوح، دکتر حسن نصرالله.
- ۱۸- رجوع کنید به اصل الاصل، شیخ حر عاملی و تاریخ کرک نوح، دکتر حسن نصرالله.